

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Історіографія як важливий складник досліджень з історії освіти: європейський і вітчизняний виміри

*Збірник матеріалів
науково-методологічного семінару з історії освіти*

23 жовтня 2018 року

Київ – 2018

*Затверджено до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 11 від 29 листопада 2018 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д. (голова редкол.), доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Лапаєнко С. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Тарнавська С. В., кандидат історичних наук, завідувач відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Літературний редактор:

Дерев'янко Т. М., молодший науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Рецензенти:

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій Інституту комп'ютерних інформаційних технологій Національного авіаційного університету;

Орищенко І. О., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу наукової організації та зберігання фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

I-90 Історіографія як важливий складник досліджень з історії освіти: європейський і вітчизняний виміри : зб. матеріалів наук.-методол. семінару з історії освіти / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.; літ. ред. Дерев'янко Т. М.]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2018. – 32 с.

Збірник містить матеріали, в яких стисло викладено наукові повідомлення учасників науково-методологічного семінару з історії освіти «Історіографія як важливий складник досліджень з історії освіти: європейський і вітчизняний виміри», що відбувся в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського 23 жовтня 2018 року.

Редколегія не несе відповідальності за зміст публікацій. Відповідальність за зміст публікацій несе автор.

УДК 930.2:37(091)(4+477)(082)

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, 2018

ЗМІСТ

Л. Д. Березівська Педагогічна історіографія: стан, проблеми, виклики	4
І. В. Зайченко До питання про кваліфікаційні ознаки педагогічної преси України другої половини XIX – початку XX ст.	6
Н. М. Коляда Педагогічне джерелознавство як важливий розділ методології історії педагогіки	8
Т. Д. Кочубей Історіографія дослідження розвитку української педагогічної думки другої половини XVII – XVIII століть	9
О. Б. Петренко Роль і місце навчальної дисципліни «Історіографія та джерелознавство історико-педагогічних досліджень» у підготовці доктора філософії зі спеціальності 011 «Науки про освіту»	11
О. С. Радул Особливості джерельної бази дослідження виховання в давні періоди вітчизняної історії	13
Т. В. Каштанова Історіографія надходження обов'язкового примірника до фондів ННСГБ НААН	14
М. В. Лашко Марія Грінченко в зарубіжній історіографії	15
О. П. Міхно Класифікація джерельної бази дослідження психолого-педагогічної характеристики особистості учня в історії розвитку вітчизняної школи та педагогічної науки	16
В. В. Олійник Національний компонент в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти України (1917–2017): до історіографії проблеми	17
І. Є. Петrenchенко «Черниговского наместничества топографическое описание» О. Шафонського як джерело з історії розвитку освіти на Чернігівщині	21
Р. Р. Гаманко Проблема розвитку вищої духовної освіти початку XX ст. у сучасній українській історіографії	23
Є. Ф. Демид Біобібліографія М. М. Ланге (1858–1921) у структурі електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського	24
А. А. Мишак Бібліотеки України XIX – початку XX ст.: історіографія дослідження та джерельна база	26
А. В. Очеретяний Аспекти дослідження проблеми формування життєвих цінностей студентів у контексті здобуття ними вищої освіти	28
О. Л. Сидоренко Недержавна вища школа України кінця XIX – початку XX століття: джерелознавчий аспект	29

Важливим для поповнення галузевою інформацією фондів ЦНСГБ стало рішення Колегії Держкомвидаву УРСР «Про республіканські міжвідомчі тематичні наукові, науково-технічні і науково-методичні збірки» від 13 серпня 1973 р. Статус бібліотеки-депозитарію ЦНСГБ отримала 29 жовтня 1975 р. згідно з розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 830-Р.

Після проголошення незалежності України у зв'язку з ліквідацією колишньої системи книгозабезпечення та фінансовими негараздами завдання й функції бібліотеки змінилися, вона стала головним координаційним, науково-дослідницьким, бібліотечно-інформаційним і методичним центром мережі сільськогосподарських бібліотек. Зважаючи на це, було прийнято низку директивних документів щодо одержання видань НДУ мережі НААН.

Наразі одержання обов'язкового безоплатного примірника видань є найпріоритетнішим і найстабільнішим джерелом комплектування ННСГБ НААН в умовах дефіциту коштів на придбання документів.

М. В. Лашко

Марія Грінченко в зарубіжній історіографії

Із проголошенням незалежності України в 1991 р. дослідники почали звертатися до аналізу окремих явищ і процесів минулого, педагогічних персоналій, які раніше з різних причин не вивчалися. До когорти вітчизняних педагогів, теоретичні погляди яких тривалий час не були включені до педагогічної науки, належить М. Грінченко. Дослідження її педагогічної та просвітницької діяльності радянського періоду відзначалися тенденційністю, упередженістю, ідеологізацією. Проте в зарубіжній історіографії звучала протилежна думка. Активна громадська й просвітницька робота Марії Миколаївни удостоювалася високих оцінок сучасників ще за її життя.

Однією з перших прижиттєвих публікацій є стаття М. Возняка «З перших років письменницької діяльності Бориса Грінченка» у Літературно-науковому віснику 1926 р., де наводиться інформація про участь М. Грінченко у видавничій і письменницькій роботі чоловіка [1].

У 1928 р. газета «Свобода» надрукувала некролог, у якому йшлося про життя та діяльність М. Грінченко в контексті боротьби за українську ідею. У ньому наголошено, що зі смертю діячки Всеукраїнська академія наук втратила цінного співробітника, а українське письменство й громадськість – одного з найяскравіших представників національно-політичного руху [2]. Некролог подібного змісту (1928) опублікував Д. Дорошенко на сторінках львівської газети «Діло» [3]. У статті О. Лугового «Визначне жіноцтво України» (1942) висвітлено діяльність М. Грінченко в Чернігові, де вона разом з Б. Грінченком докладала чималих зусиль для підвищення культурно-освітнього рівня селянства. Зокрема, Марія Миколаївна організувала земські книгарні, впорядкувала Шевченківський музей, писала оповідання для селян. Після смерті чоловіка редагувала Словник живої української мови [4].

С. Русова, добре знаючи діячку особисто, у праці «Наші визначні жінки» (1945) зобразила її як борця за українську мову та українську школу, уперше дослідила її зв'язки з видатними представниками національно-просвітнього руху другої половини ХІХ – початку ХХ ст. [5].

Закордонні вчені не обійшли увагою й літературну діяльність М. Грінченко. Зокрема, О. Кравченко у праці «Ібсен в українській літературі» (1981) висвітлив її перекладацьку роботу [6].

Про просвітницьку та громадську діяльність Марії Миколаївни йдеться в праці В. Павловського «Перше українське жіноче об'єднання в Києві (1901–1905)» (1987), де розглянуто функціонування об'єднання «Жіноча громада», серед ініціаторів створення якого та його активних членів була й М. Грінченко [7]. Л. Смоляр у статті «Участь жіноцтва у діяльності громад» (1998) розкрила роль діячки в просвітницькому русі в Україні на початку ХХ ст. [8]. В іншій публікації «Марія Загірна-Грінченко – жінка незламного духу (1863–1928)» (2002) її зображено як творця науково-популярної книжки [9].

Список використаних джерел

1. Возняк М. З перших років письменницької діяльності Б. Грінченка / М. Возняк // Літ.-наук. вісн. – 1926. – Т. 90. – Кн. 5.
2. Памяти Марії Загірної (1863–1928) // Свобода. – 1928. – Т. XXXVI, № 188. – 14 серп. – С 2.
3. Дорошенко Д. Марія Грінченкова / Дм. Дорошенко // Діло. – 1928. – 29 лип. – Ч. 167. – С. 2–3.
4. Луговий О. Визначне жіноцтво України: істор. життєписи / Олександр Луговий. – Торонто : Накладом автора, 1942. – 252 с.
5. Русова С. Наші визначні жінки: літературні характеристики-силуети. – Вінніпег, Канада, 1945. – 107 с.
6. Кравченко О. Ібсен в українській літературі / Осип Кравченко // Альм. Укр. Нар. Союзу на рік 1981. – Нью-Йорк, 1981. – С. 219–231.
7. Павловський В. Перше українське жіноче об'єднання в Києві (1901–1905) / Вадим Павловський // Сучасність. – 1987. – Ч. 5 (313). – С. 54–66.
8. Смоляр Л. Участь жіноцтва у діяльності громад / Людмила Смоляр // Сучасність. – 1998. – № 9. – С. 76–90.
9. Смоляр Л. Марія Загірна-Грінченко – жінка незламного духу (1863–1928) / Людмила Смоляр // Наше життя. – 2002. – Ч. 4. – С. 1–3.

О. П. Міхно

Класифікація джерельної бази дослідження психолого-педагогічної характеристики особистості учня в історії розвитку вітчизняної школи та педагогічної науки

У результаті аналітико-синтетичної роботи нами розроблено класифікацію джерел вивчення психолого-педагогічної характеристики особистості учня в історії розвитку вітчизняної школи та педагогічної науки. На нашу думку, на відміну від дослідження педагогічних систем, дослідження педагогічного процесу (а складання характеристики – це,